

Ղարսի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ Շորաքեղի գաւառամասում հիւանդացի են 45, առողջացի են 34, մեռել են 42, մնացել են 73 հոգի:

Զաքարյալ շրջանի ղինուորը հաղորդում է, որ Զաքարյալ քաղաքում հիւանդացի են 3, մեռել է 1, մնացել են 2, շրջանում հիւանդացի են 21, մեռել են 18, առողջացի են 4, մնացել են 26 հոգի:

Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 29-ին Բազուում հիւանդացի են 2, մեռել են 4, առողջացի են 8, մնացել են հիւանդանոցում 31, ղինուորական հիւանդանոցում 28, նահանգում հիւանդացի են 147, մեռել են 83, առողջացի են 71, մնացել են 101 հիւանդներ:

Ելիսաւետպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 29-ին Ելիսաւետպոլ քաղաքում հիւանդացի է 1, առողջացի է 1, մեռել է 1, մնացել են 4, ընդամենը նահանգում հիւանդացի են 72, առողջացի են 48, մեռել են 90, մնացել են 228 հոգի:

Ղաղստանի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 29-ին Շորա քաղաքում հիւանդացի են 3, առողջացի են 3, շրջանի ուրիշ մասերում հիւանդացի են 777, մեռել են 357, առողջացի են 398, մնացել են հիւանդներ Շորայում 20 և շրջանում 1687 հոգի:

Երևանի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 28-ին Երևանում հիւանդացի են 18, մեռել են 15, մնացել են 14, նահանգում հիւանդացի են 150, մեռել են 74, առողջացի են 25, մնացել են 218 հոգի:

Ղարսի նահանգապետը հաղորդում է, որ Շորաքեղի գաւառամասում հիւանդացի են 51, մեռել են 26, առողջացի են 23, մնացել են 75 հոգի:

Քուլթայի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 28-ին և 29-ին Քուլթայում հիւանդացի են 4, մեռել է 1, մնացել են 7, նահանգում հիւանդացի են 9, մեռել են 6, մնացել են 14 հոգի:

Զաքարյալ շրջանապետը հաղորդում է, որ Զաքարյալ քաղաքում հիւանդացի են 1, մեռել է 1, մնացել են 2, շրջանում հիւանդացի են 26, մեռել են 23, առողջացի են 3, մնացել են 26 հոգի:

Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 30-ին Բազուում հիւանդացի է 1, մեռել է 1, առողջացի է 1, մնացել են 30, ղինուորական հիւանդանոցում 30, նահանգում հիւանդացի են 177, մեռել են 169, առողջացի են 19, մնացել են 220 հոգի:

Ղաղստանի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 30-ին Շորայում առողջացի են 3, շրջանում հիւանդացի են 541, առողջացի են 357, մնացել են 7, Շորայում 17, շրջանում 1620 հոգի:

Ելիսաւետպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 30-ին Ելիսաւետպոլում առողջացի է 1, մեռել են 2, մնացել է 1, նահանգում հիւանդացի են 174, առողջացի են 73, մեռել են 74, մնացել են 240 հոգի:

Քուլթայի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 30-ին Քուլթայում հիւանդացի են 3, մեռել են 2, մնացել են 8, նահանգում հիւանդացի են 4, մեռել են 2, մնացել են 16 հոգի:

Ստալիսպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ նահանգում հիւանդացի են 1373, մեռել են 783, առողջացի են 226, Ստալիսպոլում յուլիսի 27-ից մինչև 31-ը հիւանդացի են 5 հոգի:

Զաքարյալ շրջանի ղինուորը հաղորդում է, որ Զաքարյալում հիւանդացի է 1, մեռել է 1, մնացել են 2, շրջանում առողջացի են 17, մեռել

են 7, առողջացի են 4, մնացել են 32 հոգի: Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Բազուում հիւանդացի է 1, մեռել են 3, առողջացի են 6, մնացել են հիւանդանոցում 23, ղինուորական հիւանդանոցում 26, նահանգում հիւանդացի են 152, մեռել են 95, առողջացի են 63, մնացել են 177 հոգի:

Ղաղստանի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Շորայում մեռել է 1, առողջացի են 2, շրջանում հիւանդացի են 984, մեռել են 421, առողջացի են 450, մնացել են հիւանդներ Շորայում 14, շրջանում 1733 հոգի:

Ելիսաւետպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Ելիսաւետպոլ քաղաքում մնացել է 1, հիւանդացիներ չը կային, նահանգում հիւանդացի են 190, առողջացի են 57, մեռել են 114, մնացել են 258 հոգի:

Ղարսի նահանգապետը հաղորդում է, որ Շորաքեղի գաւառամասում 2 օրվայ ընթացքում հիւանդացի են 112, առողջացի են 62, մեռել են 70, մնացել են 55 հոգի:

Երևանի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 27-ին Երևանում հիւանդացի են 31, առողջացի են 3, մեռել են 22, մնացել են 20, նահանգում հիւանդացի են 83, մեռել են 55, առողջացի են 12, մնացել են 297 հոգի:

Քուլթայի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Քուլթայում հիւանդացի են 4, մեռել է 1, առողջացի է 1, մնացել են 10, նահանգում հիւանդացի են 9, մեռել են 3, մնացել են 22 հոգի:

Զաքարյալ շրջանի ղինուորը հաղորդում է, որ Զաքարյալում կային 2, շրջանում հիւանդացի են 28, մեռել են 12, մնացել են 48 հոգի:

Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ օգոստոսի 1-ին Բազուում հիւանդացի են 3, մեռել են 2, որոնց թւում և ֆրանսիական փոխհիւանդատու Հումբէրտ, առողջացի են 8, մնացել են հիւանդներ 17, ղինուորական հիւանդանոցում կային 26, նահանգում ղիւանդացի են 48, մեռել են 27, առողջացի են 8, մնացել են 107 հոգի:

Ղաղստանի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ օգոստոսի 1-ին Շորայում հիւանդացի են 4, մեռել են 3, շրջաններում հիւանդացի են 565, մեռել են 237, առողջացի են 345, մնացել են Շորայում 15, շրջանում 1716 հոգի:

Ելիսաւետպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ օգոստոսի 1-ին Ելիսաւետպոլում կար 1, նահանգում հիւանդացի են 251, առողջացի են 160, մեռել են 131, մնացել են 219 հոգի:

Քուլթայի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ օգոստոսի 1-ին Քուլթայում հիւանդացի են 2, մեռել են 3, առողջացի է 1, մնացել են 8, նահանգում հիւանդացի են 9, մեռել են 5, մնացել են 26 հոգի:

Երևանի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Երևանում հիւանդացի են 109, առողջացի են 2, մեռել են 57, մնացել են 70, նահանգում հիւանդացի են 713, մեռել են 387, առողջացի են 106, մնացել են 517 հոգի:

Ստալիսպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ Ստալիսպոլում հիւանդացի է 1, մեռել են 2, նահանգում հիւանդացի են 613, մեռել են 453, առողջացի են 120 հոգի:

Զաքարյալ շրջանի ղինուորը հաղորդում է, որ Զաքարյալում կային 3, շրջանում հիւանդացի են 27, առողջացի են 9, մեռել են 19, մնացել են 47 հոգի:

Թիֆլիսի Միքայէլեան հիւանդանոցում օգոստոսի 1-ին կային հիւանդներ 9, աղամարդիկ և 3 կանայք, օրվայ ընթացքում աւելացել են 3 աղամարդիկ և 1 կին՝ 9-ը քաղաքամասի փողոցի վրայ:

Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Բազուում հիւանդացի են 1, մեռել են 3, առողջացի են 6, մնացել են հիւանդանոցում 23, ղինուորական հիւանդանոցում 26, նահանգում հիւանդացի են 152, մեռել են 95, առողջացի են 63, մնացել են 177 հոգի: Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Բազուում հիւանդացի է 1, մեռել են 3, առողջացի են 6, մնացել են հիւանդանոցում 23, ղինուորական հիւանդանոցում 26, նահանգում հիւանդացի են 152, մեռել են 95, առողջացի են 63, մնացել են 177 հոգի: Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Բազուում հիւանդացի է 1, մեռել են 3, առողջացի են 6, մնացել են հիւանդանոցում 23, ղինուորական հիւանդանոցում 26, նահանգում հիւանդացի են 152, մեռել են 95, առողջացի են 63, մնացել են 177 հոգի:

Ղաղստանի ղինուորական նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Շորայում մեռել է 1, առողջացի են 2, շրջանում հիւանդացի են 984, մեռել են 421, առողջացի են 450, մնացել են հիւանդներ Շորայում 14, շրջանում 1733 հոգի: Բազուի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Բազուում հիւանդացի է 1, մեռել են 3, առողջացի են 6, մնացել են հիւանդանոցում 23, ղինուորական հիւանդանոցում 26, նահանգում հիւանդացի են 152, մեռել են 95, առողջացի են 63, մնացել են 177 հոգի:

Ելիսաւետպոլի նահանգապետը հաղորդում է, որ յուլիսի 31-ին Ելիսաւետպոլ քաղաքում մնացել է 1, հիւանդացիներ չը կային, նահանգում հիւանդացի են 190, առողջացի են 57, մեռել են 114, մնացել են 258 հոգի: Զաքարյալ շրջանի ղինուորը հաղորդում է, որ Զաքարյալում կային 2, շրջանում հիւանդացի են 28, մեռել են 12, մնացել են 48 հոգի:

ԽՕԼԻԲԱՅԻ ԱՐՏԱՅԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աւելի թիվն ղէպերում ևս խօլէրան արտայայտում է նոյն երկու ընտրել նշաններով—փորլուծութիւնով և փսխութիւնով, բայց այստեղ այս երկուքները այնչափ կատաղի սրբութեամբ խնայում են, ինչ որ անցեալ համարում նկարագրած ղէպերում:

Յաճախ բանը սկսվում է և վերջանում միմիայն փորլուծութիւնով, իսկ փսխումն չէ նկատվում, բայց ընդհանրապէս մի քանի լուծերից յետոյ, հիւանդը սկսում է փսխել, մի առանձին լուծում ղգալով ստամոքսում, մի ճնշում, որը հանդիսանում է աղիւս նրան, բացառաբար ստատիկ ցուրտ:

Առհասարակ լուծը և փսխելը կատարվում են առանց հիւանդին նեղացնելու, յաճախ նրա համար անսպասելի և անզգալի կերպով.—հեղուկը յորդառատ դուրս է վիժվում ինքն իրան: Այս կէտը կարեւոր է:

Միև կարեւոր կէտը հետեւին է:—Արտաթորած նիւթերը բոլորովին ջրային են: Աղիւսները մի անգոյն, անհոտ ջուր է, որի մէջ լողում են սպիտակ և պինդ բրնձանման մարմնիկներ:

Մի երկրորդ հանգամանք, որը պէտք է աչքի առաջ ունենալ, այն է, որ «միանների կծկումն» նկատվում է ոչ միայն ծանր ղէպերում, այլ և թիվն խօլէրային փորլուծութեան մէջ, ուրեմն սկսւ է այն կարծիքը, որը մի առանձին չարագուշակ նշանակութիւն է սաղիս խօլէրայի այս արտայայտութեանը:

Այսպէս խօլէրան շատ աստիճաններ ունի, երբեք չէ կարելի հաստատապէս որոշել հիւանդութեան առաջին ժամերում, թէ ինչ աստիճանի վրա կը կանգնի նա և ինչպէս կը վերջանայ, այնպէս որ, երբ հիւանդը մի երկու անգամ դուրս է գնացել կամ փսխել է և իրան յոգնած չէ դրում ու, չորերը հազած, ման է դալիս սենեակում, չորրօշապատուները չը պէտք է ապահով կարծեն նրան, այլ անմիջապէս պիտի խնայեմ անհոտ, որովհետև այս մի և նոյն ուրախ մարդը մի ժամից յետոյ կարող է խօլէրային ամենատարածելի նշաններ ներկայացնել:

Չը պէտք է անհոգ մնալ և այն ժամանակ, երբ հիւանդի խօլէրային արտայայտութիւնները անհետացել են, երբ լուծը և փսխելը դադարել են, որովհետև երբեմն այդ հանգամանքը ամենախտոտ նշանակութիւն ունի:

Մինչև անգամ առողջանալու ընթացքում, յաճախ մի որ և է նոր բարդումն սպանում է խօլէրայի փրկվածին:

Այստեղից պէտք է հետեւնել, որ բժշկի աչքը միշտ անպակաս պիտի մնայ խօլէրիկի վրայից: Սակայն կան մի քանի օրէնքներ, որոնք պիտի յայտնի լինեն ամենքին, որովհետև ընթիւնը:

կարող է զերկարվել նրանցով անտանան երեւոյթները գնահատելու համար:

Բանն այն է, որ խօլէրային համաճարակման միջոցին, յաճախ պատահում է սաստիկ լուծողութիւն, որը յանկած սարսափի մէջ է գցում թէ հիւանդին և թէ անեցիկներին:

Հիւանդը մինչև զինքը բոլորովին առողջ էր, օրվայ մէջ մի քիչ անմարս բաներ է կերել, մի քիչ մրսել է, և այլն, ու յանկած կէս գիշերին, կամ առաւօտ սաստիկ ցուրտ է դրում փորում և մի 5—6 և աւելի անգամ դուրս է գնում առատութեւ: Այդ միջոցին նրա սիրտը կարող է խառնել, նա կը փսխի և խօլէրայի պատկերը կատարեալ է:

Սակայն նա տաքութիւն է դրում, և կիճէ դուրս մի ջերմաչափ վերցնէր և չափէր նրա տաքութիւնը, կը տեսնէր, որ նրա մարմինը, սառած լինելու փոխարէն, տաքացել է և ջերմաչափը ձեռք ցոյց կը տայ 38°—39°—40°—41° տաքութիւնը: Իսկ ամէն անգամ, (չափ սակաւ բացառութիւններով) ինչ հիւանդ տաքութիւն ունի, կարելի է պահանջել լինել, որ նրա հիւանդութիւնը խօլէրայի շէնք է:

Եթէ հիւանդութեան ընթացքում, յանկած մարմին տաքութիւնը բարձրանում է, հիւանդը ընկնում է այսպէս ասած, խօլէրային տիֆի մէջ, որից ընդհանրապէս շատով առողջանում է: Մի ուրիշ հանգամանք, որը նոյնպէս հաստատում է մեզ ամենօրեայ փորձը, հետեւեալն է:

Ամէն անգամ, (նոյնպէս քիչ բացառութիւններով) ինչ հիւանդութեան միջոցին հիւանդը մեծ քրտինքի մէջ է ընկնում, նա փրկված է: Նոյնը կարելի է ասել և երբ նրա մէջը առատանում է:

Այս են այն մի քանի կէտերը, որոնց վրա մենք մեզ պարտաւոր ենք համարում ընթերցողի ուշը դարձնել:

Մենք կը ցանկանանք, որ նա չը մոռանայ, որ էպիլեպտիկ ժամանակ ոչ մի մարտողական խանդարում չը պէտք է անուշադիր թողնել, և ամենաթիվն ստամոքսային երկոյթներին համար պէտք է բժշկին դիմել: Գիտութիւնը և փորձը մեզ տուել են մի շարք բուժական միջոցներ, որոնք այնքան աւելի ազդել են և դժուար, որքան վատթոր են դործադրվում, որքան նոր է հիւանդութիւնը: Յատկապարար պատահում է յաճախ, որ բժշկին հրաւիրում են այն ժամանակ միայն, երբ արդէն «բանը բանից անց է կացել»:

Երկրորդ նկատողութիւնն այն է, որ ամեն խօլէրանման ղէպերում ուշադրութիւն պէտք է դարձնել հիւանդի տաքութեան վրա և հանդիսաւ լինել, կիճէ կաշու տաքութիւնը բարձր է: Եւ ընդհանրապէս երբեք չը պէտք է յուսահատվել փրկելու հիւանդին, որովհետև ամենապոքաբար դրութիւնից անգամ նա կարող է դուրս գալ յանկարծ, մանաւանդ, եթէ հիւանդը մի լաւ քրտնում է, առատօրէն սկսում է միջել, երբ միանների կծկումն անհետանում է, երբ ղէպը շտաղկոյթները կանոնաւորվում են, երբ աչքերի փայլը վերականգնում է, երբ բերանի չորութիւնն անցնում է և այլն:

Բժշկական վ. Արծրանի

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՆՈՒՑ

Յուլիսի 21-ին Անկասկած խօլէրան է այժմ այն հարցը, առանց որի խօսք ու զրոյց չէ սկսվում, եթէ ամեն բան նա միանգամայն մոռացնել չէ մոռել: Դռնէ այն է արել, որ բոլոր հարցերը, բոլոր առօրեայ դժուրները, չարս ու բարին յետ է քաշել, երկրորդական սեղ է կանգնեցրել: Ուստի նամակս ըսկում եմ խօլէրայից: Անկոչ հիւանդ միջոցում միանգամայն ուժասպառ է դարձել: Մկրթից էլ նա էպիլեպտիկ կերպարանք չը ստացաւ, բայց ինք պարզ չարուհակ սարսափ տարածելուց յետոյ աւելի ևս մեղմացաւ, թուլացաւ: Վերջին եօթն օրերի ընթացքում երբեք օր ունեցանք, երբ հիւանդանարու կամ մեռնելու և ոչ մի գէպը չէ եղել: Մնացած օրերում բուն Շուշիի բնակիչները հիւանդացողներին թիւը կանգնած էր 1 և 3—4-ի մէջ: Երբեք խօլէրային հիւանդանոցից արձակվեցան վերջին երեք առողջացած հիւանդները և հիւանդանոցն այսօր դատարկ է:—Խօլէրան վերջացել է, ասում են ամենքը: Բայց այդ խօսքը կրկնել մենք չենք վտանգանում, պէտք է դուստաւել, եթեք է վերջին համեմուտ համար դիւ էլ ասելի, մանաւանդ որ թէն Շուշին այդպէս է:

բայց ամբողջ Ղարաբաղը այժմ էլ վարակված է: Խօսելույի վերջի մասին խոսելով, մարդու առաջ ուրիշ տեսակ պատկերներ են նկարվում: Եթե չը մտածենք այն մասին, որ սարսափելի պատահարի ժամանակ քիչ կազմած սրտերը նույն պիտի կոշտանան և ժամանակակորացված ծածկված անգույն ճիւղները պիտի նորից բուսան և կենդանան, զոհն պիտի մտածենք թե ինչ մարդիկ թշուառացյալ այս աղետի ժամանակ: Թշուառացիները բացառապես աղքատ, թշուառ դասակարգն են: Նա էր որ ամենից շատ զոհ տուցե խօսելույի, բազմաթիվ որբեր մնացին անխնամ, օտարների դռներում, բազմաթիվ այրվելիք անխնամ, կտոր հացի կարօտ մնացին: Աղետը ցոյց տուցե շատ պարզ, թե որքան մեծը դեռ ևս կոշտացած, քարացած ենք մեր ասիական հասարակության աստիճանին էր հասնում մեր անասունի ետապաշտությունը, մեր հասարակական խմայտությունը: Եւ այսպիսի դրուժեման մէջ մեր սիրող կարողութիւն կոտորեց զգալու անօգնական որբի, թշուառ այրու հառաչանքի դառնութիւնը:

Այսպիսի տխուր ժամանակ կարելի եղաւ դուրսգնալ ինչ տեսակ: Այդ դուրսգնալը մենք դուրս բերինք թատրոնական ներկայացումից, որ ամսիս 18-ին տուին Սաֆրազեան ամուսնականը: Չը նայած, որ խաղում էին «Ոճրագործի» ընտանիք» յայտնի դրաման, հասարակութիւնից շատերը չէին վստահացել թատրոն գնալ, վախենալով Կօլի ստորակէտներէից և այդ պատճառով թատրոնը կրտավ չափ դատարկ էր: Բայց թատրոն գնացողները այդ երկուց, երեք, բացի բաւական նուրբութիւն ուրիշ մի բան չեն դուրս տարել: Անբնական ստորակէտները հանգիստ են թողել մարդկանց և ներկայացում տեսողները կատարեալ ապահովութիւն ունէին բնոր դիտելու համար: Դրաման «չէնդուլ-նորուլ» անցաւ: Պ. Սաֆրազեան Կարաբաղի դերը սկզբից մինչև վերջ տալու շատ կրկն, յարգաւորական և կանոնաւոր. անհարկութիւններ այնպիսի հոգեբանական կնճառակից մօմենտներում, որոնցով լի է պիեսը, չը նկատեցինք: Կիբլը, յոգնուած, գոթ, սէր—ամեն ինչ շատ լաւ էր արտայայտում: Կարաբաղի միւմիկայի, ձայնի, շարժողութիւնների մէջ: Այդ պատասխանատու, նուրբ դերը հաստատում է, որ պ. Սաֆրազեան նայելական բնուի համար շատ գնահատելի, ընդունակ այժ է և պէտք է զարմանալ: որ Թիֆլիսի թատրոնական խմբում նա մասնակցութիւն չունի: Շատ լաւ էր պ. Սաֆրազեան մասնաւոր վերջին արարածում, նա միանգամայն գովելի աշուղութեամբ պատկերացրեց մի մարդ, որ իր սիրած արարածներին բախտաւորացնելու համար զոհում է իրան: Այդ տեսարանը խոր տպւորութիւն թողեց հասարակութիւնում: Վրա: «Ոճրագործի» ընտանիքը: Շուշում մի անգամ ներկայացրել է հանդուցեալ Ալեքանան, դա մի այնպիսի դրամա է, որ գաւառական բնուի մերի վրա շատ քիչ է երևան գալիս, և պ. Սաֆրազեան իր մտածած, խելօք և անթերի խաղով մեզ մեծ բաւականութիւն պատճառեց: Շատ լաւ էր նմանապէս և տիկին Սաֆրազեան Բօգալայի դերում: Իբրեւ բնուի վրա փորձված դերասանուհի, տիկինը իր խաղի մէջ հանդիմանում էր մտածող, սիրող, անող մի կին: Միւս խաղացողները բարեխղճութեամբ տարան իրանց դերերը. աչքի էր ընկնում միայն այն, որ պ. Ալեքանան մօմենտների անհամապատասխան դերն էր ընդունել: Այդ պատճառով նոր է մտնում դերասանական ասպարէզ և, ինչպէս ասում են, լաւում է կոմիքական դերեր. ի նկատի առնելով, որ մօմենտների դերը նա վերցրել էր այն պատճառով, որ ուրիշ վերցնող չէ եղել: Դրանք է մի բան ասել նրա մասին:

Դրամայից յետոյ ներկայացրին «Բաշկի» վէ դարձաւ: Թուրքերէն ծիծաղաշարժ պիեսը: Պ. Սաֆրազեան գլխավոր դործող Թուրքի դերում անմասն էր: Դժուար էր սպասել թրքական նիստ ու կայքի, շարժումներին, կենսիկ ուսումնասիրութիւն և իւրացման ասելի աշուղութիւն: Ամբողջ դասընթաց ծիծաղից թուլանում էր, տեսնելով պ. Սաֆրազեանի այդ վերին աստիճանի բնական, գեղեցիկ խաղը. ամեն մի խօսքի, ամեն մի շարժումների մէջ նկատուում էր թրքական կենսիկ լուսատիւ: Նմանութիւնը: Տ. Սաֆրազեան կատարում էր Թուրքի քրոջ դերը և դարձեալ շատ աշուղ կարելի է հաւատացած լինել, որ իբրեւ Թուրք կնոջ դեր կատարող տիկին Սաֆրազեան եղակի է: Աչքի առաջ ունենալով թուրք կանանց վարկած կենսիկ, մարդ դարձանում է թե ինչպէս է տիկինը:

նոյնը աշուղիկ ուսումնասիրել նրանց նիստ ու կայքը: Մի բան միայն դաւանում էր տիկինը. այդ արտասանութիւնն էր, որ մի քանի խօսքերում նոր թուրքերէն սովորող թիֆլիսցիւ արտասանութեան էր նման: Բայց և այդպէս, թուրքերէն ներկայացումը շատ լաւ, շատ բնական անցաւ: Հասարակութիւնը անվերջ ծափահարութիւններով վարձատրում էր Սաֆրազեան ամուսնականը: Եւ նրանք այսուհի մի քանի ներկայացում պիտի տան:

ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԿՆԻՑ

Յուլիի 19-ին

Յնալի է, երբ ժողովուրդը հաւատ է ընծալում անմիտ լուրերին և թերահաւատութեամբ է վերաբերվում դէպի բոլորները և կառավարութիւնը: Երբ այսուհի ևս սկսվել էր կռիւ խօսելու դէմ, ահա այդ սխալ ենթադրութիւնն էր, որ ժողովուրդական յոգնուած արաջ բերեց և կատարած ամբողջ սկսեց քանդել, ջարդել, կրակի մատնել ինչ որ պատրաստել էին խօսելույի առաջն առնելու համար: Եւ ինչ օգուտ բերեց ինքն իրան խեղճ բայց անմիտ ժողովուրդը, ոչինչ: Բայց այն, որ այսօր կրկին ինքն է առնում, իր ձեռքով ծեծված բռնկին այժմ ունենում են ինչպէս օգնութիւն է ինքնուրում:

Թող Աստրախանը լաւ դաս լինի բոլոր այն քաղաքներին, որտեղ տիրապետում են այսպիսի անմիտ և անմիտ կասկածներ դէպի բոլորները և կառավարութիւնը: Մենք ընթերցողներին հաստատ վստահեցնում ցոյց կը տանք էպիդեմիայի տարածվելը Աստրախանում, որը ամենակատաղի կոտորածներ է անում և ոչ մի քաղաք չէ կարող պարենալ այնքան զոհերով: Որքան Աստրախանն այսօր:

Յուլիանից արաջ՝ այսինքն մինչև յունիսի 21-ը միտոքների թիւը օրական չէր անցնում 20-ից, այն ինչ խռովութիւններից յետոյ՝ երբ ամեն մարդ իր հիւանդին տուն տարաւ, երբ այնուհետև հիւանդներին սկսեցին թաղցնել, չը կար մի որ և իցէ պատասպան և անցնալ երկուց տիւրում էր քաղաքին, — էպիդեմիան կատաղի կերպով սկսեց տարածվել քաղաքի մի ծայրից մինչև միւս ծայրը:

Պաշտօնական տեղեկութիւններից, որոնք և տեղադրված են տեղական թերթերում, քաղաքածուրէն հաղորդում ենք թուրք, յունիսի 27-ից մինչև յունիսի 16-ը՝ այսինքն քան օրվայ ընթացքում առողջացողների և զոհ գնացողների թիւը: Յունիսի 21-ից մինչև 26-ը զոհ են գնացել խօսելույի 316 մարդ, որից յետոյ էպիդեմիան սկսում է աւելի և աւելի ստատկանալ, մինչև յունիսի 2-ը, այդ օրը զոհերի թիւը հասնում է 280-ի:

Հիւանդ. տու. զոհեր	Գոհներ	Գոհներ
Յունիսի 27-ին	191	32
» 28-ին	122	130
» 29-ին	236	178
» 30-ին	350	154
Յուլիսի 1-ին	467	229
» 2-ին	504	252
» 3-ին	841	213
» 4-ին	864	218
» 5-ին	859	214
» 6-ին	786	181
» 7-ին	750	137
» 8-ին	804	113
» 9-ին	787	119
» 10-ին	736	104
» 11-ին	698	83
» 12-ին	693	72
» 13-ին	606	47
» 14-ին	568	48
» 15-ին	533	42
» 16-ին	468	26
	749	2,592

Աւելացնելով 2592-ի վրա և յունիսի 21-ից մինչև 26-ը զոհվածների թիւը 316 կը լինի 2908 մարդ:

Թուրք պերճասու են քան երկար բացատրութիւնները և թող ընթերցողն ինքն եղականցն Աստրախանի դրուժեմը. ասում ենք, որ ոչ մի քաղաք չէ տեսել այնքան զոհեր, որքան Աստրախանը և մենք այսօր ուրախ ենք, որ էպիդեմիան իշաւ իր բարձրութիւնից. այդ ցոյց են տալիս մեր վերն բերած պաշտօնական տեղեկութիւնները: Յուլիսի 13-ից սկսած էպիդեմիային զոհ են

գնում 40—50 մարդ, որ կարող էր ուրիշ քաղաքներում տարաւի տարածել, ինչպէս յայտնում է Սլոյմ, փառք Աստուծոյ, ուրախ ենք, որ էպիդեմիան բաւականաճառ է քիչ զոհերով:

Շատերը այժմ նայելով տեղիս էպիդեմիայի վրա և կարծեն, որ քաղաքը ամայացել է Բագուի պէս, բայց ոչ. գլխաւորապէս Աստրախանի եռացող կենսը և հաղարար օտարականների բացակայութիւնն է, որ զգալ է տալիս քաղաքի վատ դրութեան մէջ լինելը, որովհետև ամեն տարի այս ժամանակ վաճառաւոր Աստրախանը եռում էր և արտասովոր կենսանուրբն էր տիրում քաղաքում: Իսկ այժմ կարծես մեռած նայեմք կամ գեկտեմք ամիսներ լինէին, երբ ամեն հաղորդակցութիւն դադարում է ձմեռը սկսելուց:

Մինչև յունիսի 16-ը էպիդեմիային զոհ են գնացել 2908 մարդ և դեռ ոչքան էլ զոհ կը գնան: Իսկ առողջացել են 749 մարդ: Եթե ժողովուրդը այնպիսի մեծ սխալ քայլ չանէր դեռ խօսելու նոր յայտնված ժամանակ՝ հաստատ կարելի էր տեսնել, որ էպիդեմիան այսքան սաստիկ չէր տարածվի և Աստրախանը չէր տայ այսքան զոհեր:

Ա. Յ. Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԼՈՒՐԵՐՑԻ մեղ գրում են. «Ինքն փորձը ցոյց է տալիս որ ծխող ծծումբի հոտը ոչնչացնում է խօսելույի բացիւնները: Մեր գաւառում կայ խաւիկ անտառով մի գիւղ, որի բնակիչները պարտաւոր են կաւէ անօթներ պատրաստելով: Արհեստագործների հոգնեցնելը գնում են նոյն իսկ գիւղում, աների առջև: Քանի որ այդ արհեստի համար հարկաւոր է, որպէս անհրաժեշտ նիւթ, կաւ ծծումբ, գիւղը այդ իսկ պատճառով դեր է մնացել մինչ օրս խօսելույի էպիդեմիայից և հիւանդութիւն կամ մահվան ոչ մի դէպք չէ եղել: Այդ գիւղում, որովհետև այդտեղ ամեն օր ծխող է ծծումբը, ուրեմն մաքրում է օդը և հիւանդութեան յայտնվելուն առաջ է առնում: Իսկ չընկալ գիւղերում եղել են արդէն խօսելույի հիւանդանալու և մահվան դէպքեր, նոյն իսկ Մօսկու ասված գիւղում, որ թէ և նմանապէս պարտաւոր է կաւէ ամանների պատրաստութեամբ, բայց հոգնեցնելը բոլորն էլ գիւղից դուրս են գնում: Դրանք ծխող ծծումբի հոտը չէ տարածվում գիւղի մէջ»:

ԱՍՏՐԱԿՆԻՑ մեղ գրում են. «Մեր քաղաքում խօսելու սկսվելու օրից, այն է յունիսի 26-ից մինչև յունիսի 16-ը, այսինքն 20 օրվայ ընթացքում, յիշեալ հիւանդութեան զոհ են գնացել Աստրախանում 2908 հոգի, իսկ հիւանդացածներից առողջացել են 749 հոգի: Եթե ժողովուրդը չը վարվէր այն վայրենի ձևով, ինչպէս վարվեց էպիդեմիայի նոյն իսկ սկսվելու օրակէն, խօսելույի այդ աստիճան չէր տարածվի քաղաքում և այդքան զոհեր չէր տանի»:

ԼՈՒՐԵՐՑԻ մեղ գրում են. «Միայն այսօր, յունիսի 25-ին, եղանակը մեղանում փոխվեց և այսօրվանից սկսեց փոքր ինչ անձրեւել»:

ԱՍՏՐԱԿՆԻՑ մեղ գրում են. «Խօսելույի առկա լիակամ է մեր քաղաքում, իշխանութեան հիւանդութիւն մի յայտարարութիւն, հանդերձ մանրամասն բացատրութիւններով ժողովուրդի համար, որը և կարգաւորելը բոլոր եկեղեցիներում, ինչպէս նաեւ կայքում է քաղաքի բոլոր փողոցներում: Տեղիս լրագրիները արտասովորապէս այդ գրուածքը: Մեր խմբագրութիւնն էլ ստացաւ այդ տեսակ տպված թերթը և նրա թարգմանութիւնը հայերէն լեզուով: Թարգմանութիւնն արեց աստրախանացի մի հայ տիկին: Մենք կը տպագրենք այդ թարգմանութիւնը «Մշակի» բանասիրականի բաժնում:

Մի ուրախալի լուր պէտք է հաղորդենք մեր ընթերցողներին. այս օրերս առաջին անգամ մի հայ կին հարցաքննութիւն է տեսել եւրօպական համալսարանում և զօկտորի ուսումնական աստիճանի օրիորդ Վարդուհի Յակոբեանն է, որը մի քանի տարի է արդէն սովորում էր արտասահմանում: Աւարտելով իր ուսումը Թիֆլիսի իրական հայոց դպրոցներից ինքնուր, օրիորդ Յակոբեան ուղևորվեց արտասահման, Շվեյցարիա, որտեղ կարճ ժամանակից յետոյ, վերջնական հարցաքննութիւն

տեսեց Յիւրիսի իրական գիմնադպարում: Ապա օրիորդ Վարդուհի Յակոբեան ուսանողուհի ընդունվեց Յիւրիսի համալսարանում և փոփոխապէս դասախոսութիւններ էր լսում թէ այդ համալսարանում, թէ ժընէվի և թէ Գերմանիայի Լայպցիգ քաղաքի համալսարաններում: Նա գլխաւորապէս ուսումնասիրում էր մանկավարժութիւն, գրականութիւն, պատմութիւն, հոգեբանութիւն, և այլն: Այժմ օրիորդ Յակոբեան աշուղ կերպով աւարտելով իր ուսումը, ներկայացրեց Շվեյցարիայի Բէրն քաղաքի համալսարանի փիլիսոփայական բաժնին մի ուսումնական դրաւոր աշխատութիւն և այդ համալսարանում հարցաքննութիւն տալուց յետոյ՝ արժանացաւ փիլիսոփայութեան դոկտորի ուսումնական աստիճանի: Օրիորդ Յակոբեան, բացի բնածին արտակարգ տաղանդից, յայտնի էր ուսանողական շրջանում և իր զարմանալի տոկոսութեամբ և աշխատասիրութեամբ: Օրիորդը հիմնաւորապէս գիտէ գերմաներէն և ֆրանսերէն լեզուները, հիմնաւորապէս գիտէ և հայերէնը. իր ազատ ժամանակները նա երբեմն աշխատակցում էր «Մշակին» առանց իր ազգայնուհ ստորագրելու: Օրիորդ Յակոբեան ոչ թէ միայն առաջին հայ կինն է, որն իր ուսումը արտասահմանեան համալսարանում է աւարտել, բայց և վստահութեամբ կարող ենք ասել՝ առաջին հայ մահկանաւոր ժողովուրդի եւրօպական բարձրագոյն, համալսարանական ուսումնուի:

ԿՕՉՕՐԻՑ մեղ գրում են. «Երկար շաբաթից յետոյ վերջապէս յունիսի 30-ին, երեկոյան, սաստիկ անձրեւ եկաւ Կօջօրում և շրջակայքերում: Անձրեւը կարկտատան էր»:

Յօգուտ Բաֆայէլ Պատկանեանի ստացանք Արդուրից, բոլոր Ա. Միլիանեանից 5 րոպէի Նախկին 1826 թ. 73 ի. գումարի հետ ունենք այժմ 1831 թուրի 73 կօպէկ:

ԿՕՉՕՐԻՑ մեղ գրում են օգոստոսի 2-ից հետեւեալը. «Երեկ, օգոստոսի 1-ի գիշերը, երկար հիւանդութիւնից յետոյ, վախճանվեց Կօջօրում Թիֆլիսի հայոց թեմի առաջնորդ, Մամբրէ եպիսկոպոս Սանասարեան»:

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՕՎԻՑ մեղ գրում են, որ Հոռոմի պապի կօնդակտի, որը կարգաւորեց երկրիս բոլոր հայ-կաթօլիկ եկեղեցիներում, հրամայված է պատշաճ պահել խօսելույի ժամանակ, այլ աշխատել ուսել մենդարաբ կերակուրներ: Մենք այդ խելացի և օգտաւէտ կօնդակտի մասին խօսում ենք մեր ներկայ համարի առաջնորդը:

ԿՕՉՕՐԻՑ մեղ գրում են. «Հինգաթիւ, օգոստոսի 6-ին լինելու է Կօջօրի բօսոնդայում մի հայերէն ներկայացում: Թիֆլիսի հայոց մշտական խմբի դերասանները կը ներկայացնեն «Արթուր» և «Ժամանակակից ճարտարութիւն» վերջինները: Ներկայացումից յետոյ կը լինեն պարեր Սկիզը 8 ժամին»:

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Լէօի «Թաթախան գիշեր» վէպիկը, որը տպված է Շուշի քաղաքում, հայոց հոգեւոր տեսչութեան տպարանում, ներկայ 1892 թին: Գրքովը բաղկացած է 40 երկուց և արժէ 7 կօպէկ: Գրքովը ստանալու համար պէտք է դիմել այս հասցեով. П.Уша, Андрееву Абрамичу.

ԱԼԷԿՍԱՆԴՐՕՎԻՑ մեղ գրում են. «Հողի սակաւութեան պատճառով մեր գաւառի գիւղերում յաճախ կուրծներ են պատահում: Այս օրերս Շիշտափա գիւղի բնակիչները խոտահնձի տեղի համար կուրծնեցան Ղազանչի գիւղի բնակիչների հետ. չորս մարդ ծանր կերպով վիրաւորված են և նրանցից մէկը արդէն մահած է: Նոյն տեսակ կուրծ եղած է Մուսուլիսի և Մատթա գիւղերի բնակիչների մէջ. երկու ձի և մի կով գնատահար են եղած»:

Մեղ գրում են Ալեքսանդրօվից, որ այս տարի հունձը Շիրակում միջակ է. դաշտերի արտերը վարած են, բայց միայն լեռների արտերը փոքր ինչ յոյս են տալիս:

Թիֆլիսի ֆելդշերական դպրոցի աշակերտներից մի քանիսը, մասական 50 թ. ուսնելով, ուղարկված են Գօրու գաւառ՝ խօսելույի հիւանդներին դարմանելու համար:

